

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 27^{ΗΣ} ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1994

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ ΔΙΑΝΝΕΛΙΔΗ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΙΤΙΩΝ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΕΩΣ ΤΗΣ Ε.Σ.Σ.Δ.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΟΣ ΜΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
Κ. ΘΕΟΧΑΡΗ Χ. ΚΕΣΣΙΔΗ

Ἀξιότιμε κύριε Πρόεδρε,
Ἀξιότιμοι κύριοι συνάδελφοι,
Κυρίες καὶ Κύριοι,

Εἴμαστε μάρτυρες τῆς πτώσης μιᾶς Μεγάλης Δύναμης, τῆς Σοβιετικῆς Ἐνω-
σης, διαδόχου τῆς Ρωσικῆς Αὐτοκρατορίας. Τὰ ἐπακόλουθα αὐτῆς τῆς πτώσης
ἐπιδροῦν στὶς ὑποθέσεις ὁλόκληρου τοῦ κόσμου.

Σήμερα, οἱ διανοούμενοι τῆς Ρωσίας καὶ τῆς πρώην Σοβιετικῆς Ἐνωσης ἐξε-
τάζουν ἔντονα τὰ αἷτια τῆς ἀνόδου καὶ τῆς πτώσης τῆς «Τρίτης Ρώμης» —τῆς
Μόσχας, ὅπως εἶχε ὀνομασθεῖ μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως— τῆς
«Δεύτερης Ρώμης». Ἄν λάβουμε ὑπ' ὄψιν τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Ρωσία πῆρε ἀπὸ τὰ
Βυζάντιο τὴν Ὁρθόδοξη Πίστη, τὸν Πολιτισμὸ, καθὼς ἐπίσης τὸ κρατικὸ καθεστῶς,
τότε τὸ προτεινόμενον πρὸς ἀνάπτυξη θέμα δὲν ὑπαγορεύεται μόνον ἀπὸ τὴν ἀκαδη-
μαϊκὴν ἀποψη, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὶς διεθνεῖς σχέσεις, ὅπως αὐτὲς
διαμορφώνονται ἀκόμη σήμερα. Θέλω νὰ πῶ, ὅτι ἡ ἱστορία τῆς Ρωσίας, ἰδιαίτερα
μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς ἕναν βαθμὸ ἀποτελεῖ συνέχεια τῆς
ἐλληνικῆς ἱστορίας τῶν βυζαντινῶν χρόνων.

Ὁ ὑποφαινόμενος εἶναι ἕνα ζωντανὸ κομμάτι τῆς πτώσης τῆς Μεγάλης αὐτῆς
Δύναμης. Στὸ διάστημα τῆς συνειδητῆς ζωῆς μου παρέμεινα ἐχθρὸς τῶν ὁλοκληρω-

τικῶν καθεστώτων. Παρ' ὅλα αὐτὰ ἀναγνωρίζω ὅτι μοῦ εἶναι δύσκολο καὶ ταπεινωτικὸ νὰ ὑπομένω τὰ ἐπακόλουθα, τὰ ὁποῖα συνδέονται μὲ τὴν πτώση αὐτῆς τῆς Μεγάλης Δύναμης, ὁ πληθυσμὸς τῆς ὁποίας, συνάμα, σήμερα εἶναι ὁ πιὸ μορφωμένος στὸν κόσμο.

Ἡ Ῥωσικὸς λαός, οἱ λαοὶ τῆς πρώην Σοβιετικῆς Ἑνώσεως, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ οἱ Ἑλληνοπόντιοι, οἱ ὁποῖοι προσέφεραν πολλὰς θυσίας κατὰ τὸν Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, δὲν ἄξιζε νὰ ὑποστοῦν τὶς βαρεῖες δοκιμασίες, τὶς ὁποῖες ὑφίστανται σήμερα. Οἱ λαοὶ αὐτοὶ ἄξιζαν καλύτερης τύχης. Τὰ λεχθέντα δὲν ἀποτελοῦν ἔκφραση παραπόνου, ἀλλὰ διαπίστωση γεγονότος.

Πάντως, ἡ γενιά μου, ἡ ὁποία πέρασε τὴν σκληρὴ σχολὴ τοῦ σταλινικοῦ «στρατοπεδικοῦ σοσιαλισμοῦ», δὲν θὰ ταπεινωθεῖ μέχρι τοῦ σημείου νὰ παραπονεῖται γιὰ τὴν τύχη της.

Ἐπιτρέψτε μου νὰ περάσω ἀμέσως στὸ θέμα τῆς ὁμιλίας μου.

Πῶς νὰ ἐρμηνεύσει κανεὶς τὴν κατάρρευση μιᾶς ὑπερδύναμης ἢ ἀκριβέστερα μιᾶς αὐτοκρατορίας, τὴν ὁποία πρόσφατα ἀκόμα πολλοὶ εἰδικοί τόσο στὴ Σοβιετικὴ Ἑνωσιὴ ὅσο καὶ στὴ Δύση, ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς καὶ οἱ περισσότεροι σοβιετολόγοι, τὴν θεωροῦσαν ἀκλόνητο «μονόλιθο»;

Ἀναφορικὰ μ' αὐτὸ ἐκφράζονται διάφορες ὑποθέσεις καὶ ἀπόψεις. Ὅρισμένοι ἔχουν τὴ γνώμη ὅτι ἡ κατάρρευση τῆς ΕΣΣΔ ἐπῆλθε λόγω τῆς ἀναίρεσης τῆς ιδέας τοῦ «Ἐνιαίου Θεοῦ». Ἄλλοι θεωροῦν τὴν κατάρρευση τῆς αὐτοκρατορίας νομοτελειακὸ γίγνεσθαι. Ἐνῶ μερικοὶ ἄλλοι, κύρια αἰτία θεωροῦν τὴν ἐσφαλμένη ἐθνικὴ πολιτικὴ τῆς προγενέστερης σοβιετικῆς ἡγεσίας κλπ.

Ἀναφέρουμε ὀρισμένα ἀπὸ τὰ ἐπιχειρήματά τους: «ὅταν ἀρνηθήκαμε τὴν ιδέα τοῦ χριστιανισμοῦ, τοῦ μουσουλμανισμοῦ καὶ ὅλων τῶν ἄλλων θρησκειῶν, ὅπου εἶναι παρὼν ὁ Θεός, ἐπιστρέψαμε κατὰ μία χιλιετία πίσω, στὰ εἰδωλα... Ὅμως ἡ ἀνθρωπότητα, διανύοντας τὸ δικό της δρόμο, ἤδη δὲν ἀποδεχόταν τὰ εἰδωλα. Θεὸς σημαίνει συνείδηση (ἐλευθερία συνειδήσεως)... Τὰ εἰδωλα, ἀπαιτοῦσαν αἱματηρὰς θυσίας» (Μορίς Σεμάσκο. Ἡ Θρησκεία τῶν κακῶν καὶ τῶν ἀπειθέτων, «Λιτερατούραγια γκαζέτα», 23-9-1991, ἀρ. φύλ. 42, σελ. 9). Ἀνάλογη ἄποψη ἀναπτύσσει ὁ Γκριγκόρ Πόμεράντς στὸ ἄρθρο του «Ἐπιτάφιος στὴν αὐτοκρατορία», («Λιτερατούραγια γκαζέτα», 18-12-1991, ἀρ. φύλ. 50, σελ. 3). Θὰ προσθέσουμε ὅτι ὁ Πόμεράντς σχετίζοντας τὶς αὐτοκρατορίες μὲ τὶς ἱστορικές, κατ' ἐξοχίαν, θρησκείες, θεωρεῖ ὅτι οἱ θρησκείες καὶ οἱ αὐτοκρατορίες παρακμάζουν, λόγω τῶν ἐπιτεύξεων τῆς ἐπιστημονικοτεχνικῆς ἐπανάστασης.

Οἱ συλλογισμοὶ τοῦ ἀρθρογράφου δὲν εἶναι ὀλότελα σαφεῖς. Ἄν ὑποθέσει

καρείς ότι η συνειδήση και η ἐλευθερία συνειδήσεως γεννιοῦνται μόνο με τὴν ἐμφάνιση τῶν ἱστορικῶν θρησκειῶν, αὐτὸ σημαίνει ὅτι οἱ προχριστιανικοί, οἱ προμουσουλμανικοὶ καὶ ἄλλοι λαοί, παραδείγματος χάριν, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ποὺ δὲν γνώριζαν τὸν «Ἔνα Θεό», στεροῦνταν καὶ τῆς συνειδήσεως, θέση ποὺ ὑποστηρίζεται ἀπὸ ὀρισμένους σοβιετικούς ἐπιστήμονες.

Δυστυχῶς, ἡ ἀνθρωπότητα, καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει, οἱ περισσότεροὶ ἄνθρωποι, εἶναι ἐπιρρεπεῖς στὸ «να τρέχουν πίσω ἀπὸ τὴν ἄμαξα τοῦ Καίσαρος», δηλαδή, νὰ ἀποδέχονται τὰ εἰδωλα καὶ τὰ ἀγάλματα. Διαφορετικὰ εἶναι δύσκολο νὰ ἐξηγήσει κανεὶς, γιατί ἕνας θεοφόρος λαὸς (οἱ Ρῶσοι) ἀντικατέστησαν τὸ Θεὸ με τέτοια εἰδωλα, ὅπως ὁ Λένιν καὶ ὁ Στάλιν, ποὺ μεταβλήθηκαν σὲ ζωντανὸς θεοὺς. Τὸ εἶπε μάλιστα καὶ ὁ ποιητής, ὅτι ὁ Λένιν εἶναι «πιὸ ζωντανὸς κι ἀπ' ὅλους τοὺς ζωντανούς». Τὰ λόγια αὐτά, ὡς γνωστόν, ἀποτέλεσαν ἕνα ἀπὸ τὰ συνθήματα καθημερινῆς χρήσης τῶν μπολσεβίκων.

Καὶ μερικὰ ἀποφθέγματα διακεκριμένων διανοητῶν τοῦ αἰῶνα μας γιὰ τὸ Λένιν (βλέπε «Πράβντα», 21-1-1992, ἀρ. φύλ. 16, σελ. 2). Ἄλμπερτ Ἀϊνστάιν: «Ἐγὼ ἐκτιμῶ στὸ Λένιν τὸν ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος διέθεσε ὅλες τὶς δυνάμεις του στὴν πραγματοποίηση τῆς ιδέας τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης. Ἔνα εἶναι ἀδιαμφισβήτητο: ἄνθρωποι, σὰν αὐτόν, εἶναι θεματοφύλακες τῆς ἀγνότητος τῆς ἀνθρώπινης συνειδήσεως». (Κι αὐτὰ λέγονται γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὶς πρώτες ἡμέρες τῆς ἀνόδου του στὴν ἐξουσία ἀπαγόρευσε τὴ δράση τῶν κομμάτων τῆς ἀντιπολίτευσης, πρώτα ἀπ' ὅλα τῶν ὀργάνων τους, κυρίως τοῦ Τύπου. Γιὰ τὸν ἄνθρωπο, με τὴν πρωτοβουλία τοῦ ὁποίου ἰδρύθηκε ἡ Ἐκτακτὴ Ἐπιτροπὴ (ΕΕ), ποὺ ἐπὶνεξε τὴ χώρα σὲ μιὰ θάλασσα αἵματος). Ἐρρίκος Μάνν: «Τὸ νὰ ἐνεργεῖ κανεὶς σύμφωνα με τὶς ὑποθῆκες τοῦ Λένιν, γιὰ τὰ κρατικὰ μυαλὰ τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσεως σημαίνει νὰ ἐνεργοῦν σύμφωνα με τὴ φωνὴ τῆς συνειδήσεως». (Ἡ ἀλήθεια, νὰ λέγεται: Οἱ μπολσεβίκοι στὴ διάρκεια 70 χρόνων ἐνεργοῦσαν σύμφωνα με τὶς ὑποθῆκες τοῦ Λένιν, μία ἀπὸ τὶς ὁποῖες, ὡς γνωστόν, λέει: ἠθικὸ εἶναι ὅ,τι ὑπηρετεῖ τὴν ὑπόθεση τῆς ἐπανάστασης, τὴ νίκη τοῦ κομμουνισμοῦ. Οἱ κομμουνιστές, ἀκολουθώντας αὐτὴ τὴν ὑποθήκη, γκρεμίζανε τοὺς ναοὺς, ἐκτελούσανε τοὺς ἱερεῖς καὶ ὅλους τοὺς ἀντιφρονοῦντες, ἰδιαιτέρως ἐκείνους, ποὺ θεωροῦσαν ὅτι τὸ ἰδανικὸ τοῦ κομμουνισμοῦ εἶναι μιὰ χίμαιρα ἢ ἀμφιβάλλανε γιὰ τὸ θρίαμβο αὐτῆς τῆς χίμαιρας). Ἄνρὸν Μπαρμπύς: «Γιὰ μένα ὁ Λένιν εἶναι ἡ πλέον ἀκέραια καὶ πλέον τέλεια προσωπικότητα, ποὺ ἐμφανίσθηκε ποτὲ στὸν κόσμον. Ἐκεῖνο, ποὺ θεωρῶ ἰδιαιτέρως ἐκπληκτικὸ στὴ θεωρία του, στὴ διάνοιά του καὶ τὴ βούλησή του, εἶναι ἡ ἰκανότητά του νὰ διαχωρίζει τὰ γεγονότα ἀπὸ τὶς χίμαιρες...». Ὅπως λέγε, τὰ σχόλια εἶναι περιττά.

Κατὰ συνέπεια, στοὺς μύθους, καὶ στὶς οὐτοπίες δὲν εἶναι ἐπιρροεπιῶς μόνο οἱ μάζες, ἀλλὰ καὶ διακεκριμένοι διανοητὲς (ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸν Πλάτωνα καὶ φθάνοντας ὡς τὸ Μάρξ), οἱ ὁποῖοι, παρουσιάζοντας τὸ ἐπιθυμητὸ γιὰ πραγματικὰ ἐφικτό, «ἐπιστημονοποιοῦν» τὸ μῦθο. Δημιουργοῦν οὐτοπίες καὶ ἀποδείχνουν τὴ δυνατότητα ὑλοποίησής τους. Μποροῦμε νὰ ποῦμε παραφράζοντας τὸ Μάρξ, ὅτι οἱ μῦθοι καὶ οἱ οὐτοπίες, ποὺ ἔχουνε κατακτήσει τὶς μάζες, μεταβάλλονται σὲ ὕλικὴ δύναμη. Καὶ καμιά κριτικὴ δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ συντρίψει αὐτὴ τὴ δύναμη, ὡστόσο οἱ μῦθοι καὶ οἱ οὐτοπίες ἐκφράζουν τοὺς πόθους καὶ τὰ ὄνειρα τῶν ἀνθρώπων (πιὸ λεπτομερειακὰ γιὰ τὴ φύση τοῦ μύθου καὶ τῆς οὐτοπίας καὶ τοῦ ρόλου τους στὸ ἱστορικὸ γίγνεσθαι, βλέπε Θ. Χ. Κεσσίδη. «Ἀπὸ τὸ μῦθο στὸ λόγο» Μόσχα, 1972, σελ. 39-62).

Ἄν ἡ ἀνάγκη τῶν λαϊκῶν μαζῶν γιὰ τοὺς μύθους εἶναι λίγο-πολὺ ξεκάθαρη, τότε πὼς μπορεῖ νὰ ἐξηγηθεῖ αὐτὴ ἡ ἀνάγκη ὅταν προβάλλεται ἀπὸ τὴν δημιουργικὴ διανόηση καὶ ἰδιαίτερα ἀπὸ ἐπιφανεῖς παράγοντες τῆς Δύσης; Ἄν ἀποτελεῖ μυστικὸ ὅτι ὅλοι αὐτοί: ὁ Χέρμπερτ Οὐέλς, ὁ Μπέρναρντ Σόου, ὁ Ρομαὶν Ρολλάν, ὁ Ἔπτον Σίνκλαιρ, ὁ Στέφαν Τσβάϊχ, ὁ Τεοντόρ Ντραΐζερ καὶ ἄλλοι, δὲν ἔφωσαν φωνὴ διαμαρτυρίας κατὰ τοῦ βανδαλισμοῦ τῶν μπολσεβίκων ἐνάντια στὴν σοβιετικὴ διανόηση καὶ ἐνάντια σ' ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως.

Ἀκόμα καὶ τὴν δεκαετία τοῦ 60, δηλαδὴ μετὰ τὸ ξεσκέπασμα τῆς «προσωπολατρίας», ὁ διάσημος συγγραφέας καὶ μέλος τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος Λουὶ Ἀραγκὸν ἐξέδωσε τὸ μνημειακὸ του ἔργο τὴν «Ἱστορία τῆς ΕΣΣΔ», στηριζόμενος στὰ ἔγγραφα τῆς σταλινικῆς περιόδου καὶ ὁ Ζὰν - Πὼλ Σὰρτρ παρουσίασε τὸν Ν.Ι. Μπουχάριν σὰν προδότῃ καὶ ἐχθρὸ τοῦ λαοῦ, προβάλλοντας τὸν ἑαυτὸ του ἀλληλέγγυο μὲ τὸν Στάλιν. Πρέπει νὰ προσθέσουμε ὅτι μερικοὶ ἐκπρόσωποι τῆς Ἑλληνικῆς διανόησης, ὅπως, π.χ. ὁ Μίκης Θεοδωράκης, θεώρησαν ἀπολύτως δίκαια τὴν δικαστικὴ δίωξη τῶν σοβιετικῶν συγγραφέων - ἀντιφρονούντων, οἱ ὁποῖοι ξέφυγαν ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ λεγόμενου σοσιαλιστικοῦ ρεαλισμοῦ, δηλαδὴ καταδικάστηκαν γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς σκέψης. (Ἄρθρο τῆς ἐφημερίδας «Ἰσβέστια» τῆς 25 Ἰανουαρίου 1966: «Ὁ Μίκης Θεοδωράκης γιὰ τὴν Ἐλευθερία»).

Θεωροῦμε ἀρκετὰ γόνιμη τὴν ἀποψη, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία «στὴν ἐπανάσταση δὲν νικᾷ πάντα ἐκεῖνος, ποὺ ἔχει δίκιο, ἀλλὰ ἐκεῖνος, ποὺ ἔχει τὸ ἱστορικὸ μέλλον μὲ τὸ μέρος του», πράγμα ποὺ ἤδη τὸ ἀπέδειξαν οἱ μπολσεβίκοι. Ὑπεροχὴ ἔχει ἐκεῖνη ἢ πλευρὰ, ἢ ὁποία ξέρει καλύτερα τὸ λαὸ τῆς καὶ καταφέρει νὰ προβάλει ἔγκαιρα συνθήματα, ποὺ ἀνταποκρίνονται στοὺς πόθους τῶν μαζῶν. Συνάμα, κατὰ κανόνα, καμιά ἐπανάσταση δὲν τελεσφορεῖ χωρὶς μύθους. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς μπολσεβίκους, αὐτοὶ νίκησαν τοὺς ἀντιπάλους τους, στὴν ἀρχὴ μὲ τὴ βοήθεια τῶν συνθημάτων καὶ μετὰ πιά μὲ τὴ δύναμη τῶν ὄπλων. Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ ὑποσχέθηκαν σὲ

όλους τούς ανθρώπους ειρήνη και φωμί, και στους άρχότες επιπλέον τή γη. Ἐπὶ τὴν ἄλλη δήλωσαν ὅτι ξέρον, πὼς μπορεῖ νὰ οἰκοδομηθεῖ τὸ «φωτεινὸ μέλλον», ὁ ἐπίγειος παράδεισος γιὰ ὅλους, καὶ μάλιστα στὸ πιὸ ἐγγυὸς μέλλον. Βέβαια πολλὰ ἀπ' αὐτὰ εἶχαν τὴν ἀφετηρία τους στὸ μπολσεβίκικο οὐτοπισμὸ, ὅμως πολλὰ ἐπινοήθηκαν μὲ πανουργία σὰν δόλωμα, πὸν τὸ κατὰ πιναν πολλοὶ ἄνθρωποι (Ἰ. Ἀλεξέι Κίβα. Οἱ μπολσεβίκοι θὰ ἀνέλθουν στὴν ἐξουσία ἢ ἤδη ἀνῆλθαν; «Λιτερατούραγια γκαζέτα», 8-1-1992 ἀρ. 2. σελ. 11).

Προβάλλεται ἐπίσης ἡ ἰδέα ὅτι τὸ κοινωνικοπολιτικὸ οἰκοδόμημα, πὸν ἀνήγειραν οἱ μπολσεβίκοι, ἦταν ἐξαρχῆς σαθρό: «Ἡ ἐπαναστατικὴ ἠθικὴ, πὸν τέθηκε στὰ θεμέλια του ἀντὶ τῆς πανανθρώπινης ἠθικῆς. Ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι τάχα ἠθικὸ εἶναι ὅτι εἶναι καλὸ γιὰ τὴν ἐπανάσταση, ὅτι τάχα ὁ σκοπὸς ἀγιάζει τὰ μέσα. Ἡ ἀφετηρικὴ φόρμουλα πολλὴ γρήγορα ἀπόκτησε ἐλαφρὰ τροποποιημένη μορφή: ἠθικὸ εἶναι ὅ,τι εἶναι καλὸ γιὰ τὸν ἀρχηγό. Τὰ ἀποτελέσματα μᾶς εἶναι γνωστά... Τὸ μονοπώλιο ἐξουσίας ἐνὸς κόμματος, πὸν μέσα σὲ σύντομο χρονικὸ διάστημα μεταβλήθηκε σὲ μονοπώλιο τοῦ μηχανισμοῦ.... Περιφρόνηση πρὸς τὴν πανανθρώπινη δημοκρατία» (Ἰ. Ὀττο Λάτσις. Τί τερατιστήκε ξέρονμε. Ὁμως, τί ἄρχισε; «Ἰσβέστια», 31-12-1991, ἀρ. 308, σελ. 5).

Σὲ διάφορα ἐθνικοπατριωτικὰ ρεύματα δημόσια ἢ σιωπηρὰ ἐκφράζεται ἡ ἄποψη ὅτι πηγὴ ὄλων τῶν συμφορῶν τῆς Ρωσίας εἶναι οἱ Ἰβραϊκομασσόνοι, πὸν καθοδηγοῦνται ἀπὸ τὰ λεγόμενα «Πρωτόκολλα τῶν σιωνιστῶν σοφῶν», καθὼς καὶ ὁ ρωσοφοβούμενος «μικρὸς λαὸς» (κατ' ἐξοχὴν οἱ Ἰβραῖοι), ἕνας ἀπὸ τοὺς κυρίους σκοποὺς τῶν ὁποίων εἶναι ἡ κατάκτηση ὄλου τοῦ κόσμου. Οἱ ἐθνικιστὲς πατριῶτες ἐπικαλοῦνται τὸ γεγονὸς ὅτι στὴν ἡγεσία τοῦ Ὀκτωβριανοῦ πραξικοπήματος τοῦ 1917 ὑπῆρχαν πολλοὶ Ἰβραῖοι, ὅμως, κατὰ προαίρεση ἀντιπαρέρχονται ἕνα ἄλλο γεγονὸς καὶ συγκεκριμένα τὸ ὅτι ὁ διακείμενος ἀντισημιτικὰ Στάλιν ἀπομάκρυνε οὐσιαστικὰ ἀπ' τὴν ἐξουσία (τουλάχιστον στὰ ἀνώτατα κλιμάκιά της) τὰ πρόσωπα ἐβραϊκῆς ἐθνικότητας. Στὴ μετασταλινικὴ περίοδο, καθὼς καὶ στίς ἡμέρες μας, ὁ ἀντισημιτισμὸς παύοντας νὰ εἶναι ἰδεολογία τῶν ἐθνικιστῶν-κομμουνιστῶν, μπῆκε στὴν καθημερινότητα.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, οἱ ἰδεολογικοὶ ἱερεῖς τοῦ ΚΚΣΕ καὶ οἱ πράκτορες τῆς Κὰ Γκὲ Μπε «γιὰ νὰ δικαιολογήσουν» στὰ μάτια τοῦ λαοῦ τίς διώξεις ἐναντίον τοῦ Ζαχάρωφ καὶ τοῦ Σολζενίτσιν διέδωσαν ἀνάμεσα στὸν πληθυσμὸ τὴ φήμη ὅτι καὶ οἱ δύο ἀνήκουν στὴν ἐβραϊκὴ ἐθνότητα καὶ μάλιστα εἶναι «πράκτορες τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ» καὶ τοῦ παγκόσμιου σιωνισμοῦ.

Τέλος, σὲ ὀρισμένα στρώματα τοῦ πληθυσμοῦ ἐπικρατεῖ ἡ γνώμη, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία, ἔνοχος γιὰ τὴν κατάρρευση τῆς ΕΣΣΔ εἶναι ὁ Μιχαὴλ Γκορμπατσώφ,

πὸν ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλία τῆς περестρόϊκα καὶ τῆς διαφάνειας. Ἐπὶ αὐτὴν τὴν ἄποψη, ὁ Γκορμπατσώφ εἶναι, προφανῶς, ἔνοχος γιατί δὲν προσπάθησε νὰ συγκρατήσει τοὺς λαοὺς μὲ τὴ δύναμη σὲ μιὰ ἐνιαία οἰκογένεια. Τέτοιες προσπάθειες ὑπῆρξαν (γεγονότα στὴν Τιφλίδα, τὸ Μπακού καὶ τὴ Βίλνα), ὅμως εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι ἡ ἀνασυνγκρότηση τῆς κοινωνίας πάνω σὲ δημοκρατικές ἀρχές καὶ τὰ βίαια μέτρα, ἀποτελοῦν δύο ἀσυμβίβαστες ἀρχές καὶ μέθοδοι ἐπίλυσης τῶν προβλημάτων.

Προσεγγίζει περισσότερο τὴν ἀλήθεια ἢ ὑπόθεση, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία, ἡ ἰδέα τοῦ Γκορμπατσώφ καὶ τοῦ περιγυροῦ του συνίστατο στὴν τελειοποίηση, τὴ μεταρρύθμιση τοῦ συστήματος, χωρὶς νὰ θιχτεῖ ἡ οὐσία του. Ἐξ οὗ καὶ οἱ ἐπανειλημμένες δηλώσεις του περὶ «σοσιαλιστικῆς ἐπιλογῆς καὶ κομμουνιστικῆς προοπτικῆς». Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ Γκορμπατσώφ δὲν κατάλαβε (ἢ δὲν ἤθελε νὰ καταλάβει) τὸν οὐτοπικὸ χαρακτήρα τῆς κομμουνιστικῆς ἰδέας καὶ ὅτι ἦταν ἀδύνατο νὰ γίνει μεταρρύθμιση ἐνὸς συστήματος, πὸν θεμελιώθηκε πάνω στὴν οὐτοπία καὶ κρατιώταν μὲ τὴν ὠμὴ βία. Μόλις διακηρύχθηκε ἡ περестρόϊκα καὶ ἐλαττώθηκε θὰ λέγαμε ὁ βαθμὸς βίας καὶ τὸ ἐπίπεδο τρόμου, κατέστη ὀλοφάνερο σαφές ὅτι ὅποιαδήποτε σκληρὰ μέτρα καὶ ἂν λαμβάνονταν δὲν θὰ ἦταν σὲ θέση νὰ σβήσουν τὴ δίψα πολλῶν ἐθνῶν καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα τῶν ἐθνῶν τῶν Δημοκρατιῶν γιὰ κρατικὴ ἀνεξαρτησία, ὅχι στὰ λόγια, ἀλλὰ στὴν πράξη. Κοντολογίς, ὁ Γκορμπατσώφ, πὸν ἡ ἴδια ἡ ζωὴ τὸν ἀνάγκασε νὰ διακηρύξει τὴν περестρόϊκα, δὲν ἦταν σὲ θέση νὰ συγκρατήσει τὴν διάλυση τῆς «σοβιετικῆς οἰκογένειας τῶν λαῶν».

Ἄξιζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ θεμελιωτὴς τοῦ σοβιετικοῦ κράτους παραδέχθηκε πὸς ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος, στὰ θεμέλια τῆς ΕΣΣΔ, ἦταν ἀκατάλληλος. Ἔτσι, τὴν ἡμέρα τῆς δημιουργίας τῆς ΕΣΣΔ, τὴν 30 Δεκεμβρίου 1922, ὁ Λένιν ἔγραψε: «Φαίνεται ὅτι ὅλες αὐτὲς οἱ ἐπινοήσεις περὶ «αὐτονομοποίησης» ἦταν λάθος ἀπὸ τὴν ρίζα τους καὶ παρὰκαιρες» (Β. Ι. Λένιν, ἅπαντα, τόμος 45, σελ. 356). Σύμφωνα μὲ τὰ λόγια του, «ἡ ἐλεύθερη ἀποχώρηση ἀπὸ τὴν Ἑνωσὴν» ἀποδείχθηκε «κενὸ χαρτάκι», ἀνίκανο νὰ ὑπερασπίσει τοὺς ἄλλοθνεῖς τῆς Ρωσίας ἀπὸ τίς ἐπιδρομὲς τοῦ ἀληθινοῦ Ρώσου, μεγαλορῶσου, σωβινιστῆ, στὴν οὐσία ἐνὸς καθάρματος καὶ καταπιεστῆ, ὅπως εἶναι ὁ τυπικὸς Ρώσος γραφειοκράτης (ὁ.π., σελ. 357).

Οἱ ὀργισμένοι φιλιππικοὶ τοῦ Λένιν κατὰ τῆς Ρωσικῆς γραφειοκρατίας ἀποτελοῦν ἔκφραση τῆς ἀπελπισίας πὸν τὸν κατέλαβε ἐξ αἰτίας τοῦ ἀδιέξοδου, στὸ ὁποῖο στρίμωξε ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτὸ του, διακηρύσσοντας τὸ δικαίωμα τῶν ἐθνῶν γιὰ αὐτοδιάθεση. Ἀναμένοντας μιὰ γρήγορη παγκόσμια ἐπανάσταση (ἐννοεῖται μὲ μπόλσεβίκικο σενάριο), ὁ Οὐλιάνωφ-Λένιν ὑπέθεσε ὅτι τὰ ἔθνη, τὰ ὁποῖα μῆχαν στὴν κρατικὴ δομῆ, δὲν θὰ θελήσουν «τὴν ἐλεύθερη ἀποχώρηση ἀπὸ τὴν Ἑνωσὴν».

“Ομως οί ἐλπίδες τοῦ Λένιν δὲν δικαιώθηκαν. Γιὰ νὰ κρατήσουν τὶς ἐθνικὲς δημοκρατίες στὴν ἔνωση, οἱ μπολσεβίκοι ἀναγκάστηκαν νὰ προσφύγουν στὰ δοκιμασμένα ἀπὸ τὴν ρωσικὴ γραφειοκρατία καταπιεστικά μέτρα. Ἄλλωθις, ἡ Ἐνωσις, ἡ ὁποία σκαρώθηκε ἀπὸ ἐθνικὲς δημοκρατίες διαφόρου ἐπιπέδου ἀνάπτυξης, οἱ ὁποῖες εἶχαν τὸ ἐνδεχόμενο δικαίωμα τῆς αὐτοδιάθεσης, θὰ εἶχε διαλυθεῖ.

Ἐδῶ, θὰ ἀναφέρουμε ἓνα γεγονός, τὸ ὁποῖο, ὅσο κι ἂν εἶναι παράδοξο, παραμένει γεγονός.

Ὁ ἀρχαῖος Ἕλληνας μεταρρυθμιστὴς Κλεισθένης, στὰ τέλη τοῦ βου π.Χ. αἰῶνα, ἀντικαθιστώντας τὸν ὑπάρχοντα ἐθνικὸ καταμερισμὸ τῆς Ἀττικῆς μὲ τὸν ἐδαφικὸ (δημιούργησε 10 φυλές), κατήργησε τὴν αὐθαιρεσία τῶν εὐπατριδῶν. Ὁ Λένιν, ὕστερα ἀπὸ 25 αἰῶνες, ἀντίθετα, τὸν ἐδαφικὸ καταμερισμὸ τῆς Ρωσικῆς Ἀυτοκρατορίας σὲ πολλὰς ἐπαρχίες, τὸν ἀντικατέστησε μὲ τὸν ἐθνικὸ. Χωρὶς νὰ τὸ θέλει, ἔβαλε ὁ ἴδιος, θὰ λέγαμε, μιὰ βραδυφλεγὴ νάρκη στὰ θεμέλια τῆς ΕΣΣΔ, τὴν ὁποία δημιούργησε.

Ἡ «περεστρόϊκα», ἡ ὁποία συνδέεται μὲ τὴν ἀπάρνηση τῶν ἱμπεριαλιστικῶν μεθόδων διακυβέρνησης καὶ τὴν διαμόρφωση ἑνὸς δημοκρατικοῦ κράτους δικαίου ἐξ αἰτίας τῆς ἀναγκαιότητας, ὀδήγησε τὴν πολυεθνικὴ Σοβιετικὴ Ἐνωσις στὴν διάλυση.

Ἡ ἐπιθυμία τῶν ἐθνῶν τῆς πρώην ΕΣΣΔ γιὰ αὐτοδιάθεση δὲν ἦταν ἡ μοναδικὴ καὶ μάλιστα ἡ κυριότερη αἰτία τῆς κατάρρευσης τῆς μεγάλης αὐτοκρατορίας, ποὺ ὀνομαζόταν Σοβιετικὴ Ἐνωσις. Ἀποψή μας εἶναι ὅτι ὁ θεσμὸς τοῦ κράτους ὡς δεσπόζουσα ἀρχὴ τῆς ζωῆς ἑνὸς λαοῦ, ἡ ὑπερέτηση στοῦ κράτος, στὴ «Δύναμη» ὡς μιὰ ἀπὸ τὶς κύριες παραδόσεις τοῦ ρωσικοῦ ἔθνους, μ’ ἄλλα λόγια ἡ προτεραιότητα τῶν κρατικῶν συμφερόντων ἔναντι τῶν συμφερόντων τῶν πολιτῶν, τῶν πολιτικῶν ἔναντι τῶν οικονομικῶν, προτεραιότητα, ποὺ διαποτίζει τὸν ρωσικὸ τρόπο σκέψης, ἀποτελεῖ τὸ «μυστικὸ» τῆς ἀσυνήθιστης ἐξέψωσης τῆς ρωσικῆς αὐτοκρατορίας (συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς μπολσεβικικοολοκληρωτικῆς παραλλαγῆς της) καὶ συνάμα τῆς «αἰφνίδιας» κατάρρευσής της.

Κατὰ τὴν ἀντίληψή μας, μιὰ ἀπὸ τὶς αἰτίες τῆς νίκης τῶν Ρώσων κατὰ τῶν Ταταρομογγόλων συνίστατο στοῦ ὅτι οἱ πρῶτοι, ἀφοῦ δανείστηκαν ἀπὸ τοὺς καταπιεστές τοὺς τὸν σκοπὸ τοῦ θεσμοῦ τοῦ κράτους, τὸ συγκεντρωτισμὸ, ἐντούτοις συνδυάζανε τὴ στρατιωτικὴ τέχνη καὶ τοὺς κατακτητικὸς σκοποὺς μὲ τὴν οικονομικὴ δραστηριότητα, ἐνῶ οἱ δεῦτεροι περιορίζονταν στὴν εἰσπραξὴ τοῦ φόρου ἀπὸ τοὺς ὑποταγμένους λαούς.

Ὁ συνδυασμὸς τῆς ὄλο καὶ πῦρ πολὺ ἀναπτυσσόμενης στρατιωτικοκρατικῆς ἰσχύος μὲ τὴν ἐπεκτατικὴ κατ’ ἐξοχὴν ἀνάπτυξη τῆς λαϊκῆς οἰκονομίας ἔδωσε τὴ

δυνατότητα στη Ρωσία, ἔστω καὶ μ' ἐναλλασσόμενη ἐπιτυχία, νὰ κερδίζει πολεμικὲς νίκες, νὰ διευρύνει τὸ ἔδαφος τῆς χώρας. Ὡστόσο, ἡ ἰδιομορφία τῆς ἱστορικῆς ἀνάπτυξης τῆς Ρωσίας συνίστατο ἀκριβῶς στὸ γεγονός ὅτι στὴν πάλη τῶν δύο τάσεων, μιλώντας συμβατικά, τῆς ἐυρωπαϊκῆς (μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἀτομικοῦ ἔναντι τοῦ γενικοῦ) καὶ τῆς ἀσιατικῆς (μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ γενικοῦ ἔναντι τοῦ ἀτομικοῦ), ὑπερέτρησε ἡ τελευταία, ἰδιαίτερα στὴν περίοδο τῆς ἀδιαίρετης κυριαρχίας τῶν μπολσεβίκων σαμουράϊ.

Ἡ «ἐυρωπαϊκὴ τάση» ἀνάπτυξης, ἡ ὁποία στὰ τέλη τοῦ 19ου, ἀρχὲς 20οῦ αἰῶνα, εἰδικὰ μετὰ τὶς μεταρρυθμίσεις τοῦ Πιότρ Στολόπιν, ἄρχισε νὰ προοδεύει καὶ νὰ ἐδραιώνεται, μὲ τὴν ἄνοδο στὴν ἐξουσία τῶν μπολσεβίκων ἐξτρεμιστῶν ξεριζώθηκε. Οἱ φανατικοὶ κομμουνιστές, κηρύσσοντας ἱερὸ πόλεμο στὴν ἀτομικὴ ἰδιοκτησία, ἐθνικοποίησαν τὴ γῆ, ἐγκαθίδρυσαν τὴν κυριαρχία τῆς κομματικοκρατικῆς καὶ στρατιωτικοβιομηχανικῆς γραφειοκρατίας πάνω σὲ ὅλους τοὺς κλάδους τῆς παραγωγῆς καὶ τοὺς τομεῖς τῆς ζωῆς. Οἱ μπολσεβίκοι, ἀκολουθώντας ἀποφασιστικὰ τὸν ἐκσυγχρονισμὸ ἀπὸ τὸν κομμουνιστικὸ μύθο «ἀσιατικὸ δρόμο» ἀνάπτυξης (τὸν «ἀσιατικὸ τρόπο παραγωγῆς», κατὰ τὴν ὀρολογία τοῦ Μάρξ), ἐπιδόθηκαν στὴν ἐπιβολὴ τῆς ἐπιταχυνόμενης ἐκβιομηχάνισης καὶ τῆς ἐδραιώσεως τῆς στρατιωτικῆς ἰσχύος τοῦ κράτους, ὑποβάλλοντας τοὺς ἀγρότες σὲ δυσβάστακτη φορολογία, ὑποβαθμίζοντας τὸ ἐπίπεδο ζωῆς τῆς βασικῆς μάζας τοῦ πληθυσμοῦ τῶν πόλεων καὶ μειώνοντας δραστικὰ τὶς ἐπενδύσεις στοὺς κλάδους τῆς παραγωγῆς, πὺ συνδέονταν μὲ τὰ καταναλωτικὰ ἀγαθὰ, τὴν ἱκανοποίηση τῶν ἀναγκῶν τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν εἶναι μυστικὸ ὅτι ὁ ἐξοπλισμὸς πολλῶν κλάδων τῆς ἐξορυκτικῆς, τῆς ἐλαφρᾶς, τῆς ἐπισιτιστικῆς βιομηχανίας καὶ τῶν εἰδῶν ὑγιεινῆς εἶχε παλιώσει σὲ ἀφάνταστο βαθμὸ. Καὶ οἱ ἄλλοι κλάδοι τῆς παραγωγῆς δὲν βρῖσκονταν σὲ καλύτερη μοίρα μὲ ἐξάιρεση ὀρισμένα εἶδη παραγωγῆς στρατιωτικῶν ἐξοπλισμῶν καὶ διαστημικῶν ἐρευνῶν.

Στὸ συναγωνισμὸ τῶν δύο συστημάτων, τῆς οἰκονομίας τῆς ἀγορᾶς (τοῦ «ἐυρωπαϊκοῦ δρόμου» ἀνάπτυξης) καὶ τοῦ γραφειοκρατικοῦ διοικητικοῦ συστήματος οἰκονομίας κατήγαγε νίκη τὸ πρῶτο σύστημα χάρι στὴ νέα τεχνολογία, τοὺς ὑπολογιστές, τὰ νεότερα μέσα συγκέντρωσης ἀπομνημόνευσης καὶ μετάδοσης πληροφοριῶν.

Κατὰ συνέπεια, ὁ προσανατολισμὸς κυρίως στὴν στρατιωτικὴ ἰσχὺ τοῦ κράτους, ἡ αὐθαιρεσία τῆς γραφειοκρατίας, ἡ ἔλλειψη προστασίας τοῦ πολίτη, ἡ μεταφορὰ τοῦ κέντρου τῆς προσοχῆς ἀπὸ τὴν παραγωγή (μὲ ἐξάιρεση τὸ στρατιωτικοβιομηχανικὸ συγκρότημα) στὴν κατανομή, κοντολογίης, αὐτοῦ πὺ ὀνομάστηκε ἀρχὴ τοῦ κράτους, πὺ στὴ σοβιετικὴ περίοδο πῆρε μορφὴ ὀλοκληρωτισμοῦ στὴν κομμουν-

νιστική παραλλαγή του, ήταν, προφανώς, η κύρια αιτία κατάρρευσης της ΕΣΣΔ.

Οι μπολσεβίκοι για να κατακτήσουν την εξουσία υποσχέθηκαν ειρήνη στο λαού, εξουσία στα Σοβιέτ, γη στους αγρότες. Με την άνοδο στην εξουσία των μπολσεβίκων και την εγκαθίδρυση καθεστώτος αυθαιρεσίας και βίας, οι λαοί στερήθηκαν την ειρήνη, τα Σοβιέτ την εξουσία, οι αγρότες τη γη. Κι αυτό στη διάρκεια 70 και πάνω χρόνων!